

راهکارهای بهبود نظام مالکیت فکری ایران در جهت توسعه تکنولوژی کشور

دکتر سید رضا سلامی

عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

مهدی گودرزی

کارشناس ارشد مدیریت تکنولوژی از دانشگاه علامه طباطبائی

ژورنال علمی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

چکیده

مقاله حاضر حاصل پژوهشی می‌باشد که به منظور بررسی وضعیت نظام مالکیت فکری در ایران و آرایه راهکارهای بهبود آن در جهت توسعه تکنولوژیکی کشور انجام شده است. در این پژوهش، محققان پس از انجام مطالعات مختلف، شرکت در سمینارهای گوناگون و مصاحبه با خبرگان مالکیت فکری در داخل و

خارج از کشور ، سعی در شناخت و بررسی نظام مالکیت فکری در ایران ، نحوه تعامل این نظام با سیستم ملی نوآوری کشور و مقایسه آن با نظام مالکیت فکری در سه کشور جهان (ژاپن ، کره جنوبی و چین) نموده‌اند . در پایان این مقاله نیز ، پس از بررسی مطالعات صورت گرفته در خصوص مسائل مربوط به مالکیت فکری و توسعه تکنولوژی ، راهکارهایی جهت بهبود نظام مالکیت فکری در ایران از جنبه‌های مختلف ارایه شده است .

مقدمه

توسعه روندی چند بعدی است که درصدد ایجاد بهبود مستمر در کیفیت و شاخص‌های زندگی مردم جامعه می‌باشد و برای اینکه جامعه‌ای به توسعه یافتگی دسترسی پیدا کند نیازمند فراهم آوردن بستری مناسب جهت دست یافتن به آن می‌باشد .

امروزه ، نظام مالکیت فکری به یکی از مسائل زیربنایی سیاست نوین اقتصادی در سطح بین‌المللی و بستری برای فراهم آوردن توسعه پایدار در کشورها تبدیل گشته است . بدین دلیل که در هزاره سوم به موازات جهانی شدن اقتصاد و گسترش ارتباطات ، بر شدت رقابت جهانی افزوده شده و در این میان فرایند تحقیق و توسعه ، انجام نوآوری تکنولوژیک و دستیابی به تکنولوژی‌های برتر به عنصری کلیدی در کسب مزیت رقابتی در جوامع مختلف تبدیل شده است .

از این رو جامعه جهانی به منظور ایجاد یک نظام حمایتی از حقوق صاحبان اندیشه و هنر و در جهت ایجاد انگیزه و بهره‌برداری مخترعان ، نوآوران و سرمایه‌گذاری که با قبول ریسک سرمایه‌گذاری در پروژه‌های نوین ، پس از سال‌ها تلاش و کوشش می‌خواهند از بهره‌های مادی و معنوی فعالیت‌های خود استفاده نمایند ، دست به‌کار شده و نظام مالکیت فکری را بنیان نهاده‌اند.

طراحی نظام مناسب حمایت از حقوق مالکیت فکری به عنوان یکی از زیر ساخت‌های توسعه تکنولوژی، تسهیل کننده فرآیند انتقال تکنولوژی بوده و نیز به عنوان عاملی برای جلب سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی از سوی کشورهای در حال توسعه مورد توجه قرار گرفته است. از این رو به نظر می‌رسد که کشور ما نیز که در زمره کشورهای در حال توسعه قرار دارد، می‌باید در خصوص حمایت و ارتقاء از مصادیق مختلف مالکیت فکری فعالیت‌های گوناگونی انجام دهد. با این حال بررسی‌ها و مطالعات اولیه صورت گرفته در این خصوص حاکی از آن است که اگر چه حمایت از مالکیت صنعتی در ایران و تدوین قوانین حقوقی در این زمینه به عنوان یکی از شاخه‌های اصلی مالکیت فکری سابقه‌ای طولانی دارد، اما ارتقاء و حمایت از مالکیت فکری تنها دارای جنبه‌های حقوقی نمی‌باشد، بلکه خلق دارائی‌های فکری و تلاش در جهت تجاری سازی آنها یکی از چالش‌های اصلی دولتمردان کشورهای مختلف می‌باشد. با این حال در کشور ما به مقوله مالکیت فکری تاکنون بیشتر از جنبه‌های حقوقی پرداخته شده و سایر مباحث مطروحه در این زمینه کمتر در نظر گرفته شده است. بنابراین آنچه به انجام چنین تحقیقی جذابیت بخشیده است روند رو به رشد حمایت و ارتقاء جنبه‌های مختلف مالکیت فکری در سراسر جهان و کسب آگاهی و جلب توجه مسئولین کشورمان به اهمیت حفاظت و تجاری سازی دارائی‌های فکری در بالندگی آینده ایران می‌باشد.

بیان مساله و اهداف تحقیق

نگاهی به تجربیات کشورهای صنعتی و تازه صنعتی شده جهان نشان می‌دهد که یکی از عوامل بسیار مهم در بالندگی اقتصادی و تکنولوژیکی این دسته از کشورها، برنامه‌ریزی صحیح و نظام یافته برای ارتقاء و حمایت از مالکیت فکری می‌باشد، چرا که مالکیت فکری نقش انکارناپذیری در توسعه تکنولوژی کشورها بازی می‌نماید.

به عبارت دیگر در مراحل اول توسعه تکنولوژی، دانشمندان، محققان و مراکز تحقیقاتی تلاش می‌نمایند تا دانش و ایده‌های نوین را خلق نمایند. علاوه بر این ممکن است در مواردی علوم و تکنولوژی برای پاسخگویی به نیاز و تقاضای بازار شکل گیرد. در واقع کشش بازار باعث انجام نوآوری گام به گام و توسعه تکنولوژی گردد.

در مرحله دوم، بین دانشمندان، محققان و مراکز تحقیقاتی که در خلق و انجام نوآوری تکنولوژیکی دخیل بوده‌اند و همچنین مراکز صنعتی و صاحبان صنایع، در یک سیستم هماهنگ و متعامل، پیوندهای لازم ایجاد شده و این پیوند موجب تخصیص بودجه‌های لازم از سوی صنایع به نوآوران و مراکز تحقیقاتی در جهت ادامه تحقیقاتشان و انجام تحقیقات کاربردی تا تولید نیم صنعتی محصولات می‌شود.

در سومین مرحله، حقوق مالکیت فکری، زمینه تجاری شدن و دستیابی سرمایه‌گذار و محقق را به تلاش‌های مادی و معنوی خود فراهم آورده و از این طریق محقق و سرمایه‌گذار پس از دسترسی به پاداش تلاش‌های خود، تشویق می‌گردند تا دوباره به انجام تحقیق و نوآوری روی آورده و این چرخه مثبت موجب خلق ثروت و افزایش رفاه و بهره‌مندی جامعه از مزایای آن می‌گردد.

از سوی دیگر، توجه به تدوین یک نظام جامع حمایت از مالکیت فکری، از ابعاد دیگری نیز برای کشور ما دارای اهمیت فراوان می‌باشد. این ابعاد عبارتند از:

- ۱- ارزش بالای فروش حق امتیاز دارایی‌های مالکیت فکری
- ۲- همسویی ایران با جامعه جهانی و پیش شرط عضویت کشور در سازمان تجارت جهانی
- ۳- دسترسی به اطلاعات اختراعات ثبت شده در بانک‌های اطلاعاتی ثبت اختراع برای استفاده مخترعان و واحدهای صنعتی کشور از آنها

۴- کاهش سطح ریسک تجاری / فنی سرمایه‌گذاری مستقیم شرکت‌های خارجی در ایران

با توجه به موارد فوق، دولتمردان و سیاستگذاران کشور ما نیز می‌باید جهت فراهم آوردن فضای مناسب جهت توسعه تکنولوژی در کشور، به تدوین یک نظام جامع و هماهنگ ارتقاء و حمایت از مالکیت فکری اقدام نمایند.

بنابراین اهداف این تحقیق بررسی وضعیت نظام مالکیت فکری در ایران از ابعاد گوناگون و با تاکید بر نقش مالکیت صنعتی در توسعه تکنولوژیکی ایران، مطالعه ساختار سازمانی و کارکردهای اداره مالکیت صنعتی ایران و ارائه پیشنهادهایی جهت بهبود آن، بررسی نحوه تعامل سازمان‌های مسئول در زمینه مالکیت فکری در ایران و ارتباط آنها با سایر نهادهای فعال در سیستم ملی نوآوری کشور و بالاخره بررسی و سپس پیشنهاد اقدامات لازم از سوی سیاستگذاران در زمینه ارتقاء و حمایت از مالکیت فکری در سطح ملی و بین‌المللی می‌باشد.

مبانی و مفاهیم نظری

تحقیقاتی و پژوهش‌هایی که در خصوص توسعه تکنولوژی در کشورهای مختلف جهان صورت گرفته است، چارچوب زیر را برای تحقق توسعه تکنولوژیکی در سطح ملی در کشورها ضروری می‌دانند:

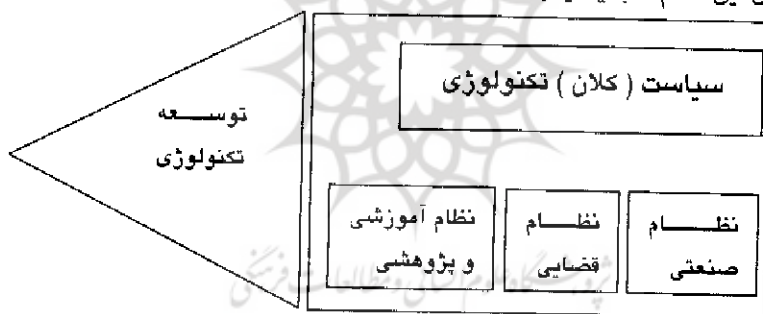
الف - سیاست (کلان) تکنولوژی: سیاست‌ها و ساز و کارهای صریح برای اثر بخش نمودن مدیریت نظام تکنولوژیک ملی در جهت علایق، منافع و مقاصد بلندمدت ملی را سیاست (کلان) تکنولوژی گویند.

ب - نظام آموزشی و پژوهشی: نظام آموزشی و پژوهشی که متناسب با مقتضیات روز باشد گلوگاه موفقیت سیاست تکنولوژی محسوب می‌شود. این نظام، مسئول آموزش هر چه بهتر و عمیق‌تر نیروی انسانی متخصص در کشور و آموزش مستمر نیروی انسانی مورد نیاز صنایع و موسسات پژوهشی می‌باشد.

ج - نظام صنعتی: این نظام در واقع جایگاه اصلی بهره‌بردار از ثمرات دستاوردهای تحقیقاتی - تکنولوژیکی بوده و وظیفه تجاری‌سازی نوآوری‌های صورت گرفته در کلیه سطوح یک کشور برعهده این نظام می‌باشد.

د - نظام قضایی: نظام قضایی مسئولیت حفاظت از سرمایه‌های فکری مخترعان، مبتکران و صنایع مختلف و جلوگیری از سوءاستفاده‌های غیرقانونی دیگران از یافته‌های این گروه از دارندگان دارایی‌های مالکیت فکری را بر عهده دارد.

همکاری این نظام‌ها با یکدیگر، نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه تکنولوژی در سطح کشورها بازی می‌نماید و تعامل این نظام‌ها با هم، موجب رشد و ارتقا نوآوری تکنولوژیکی می‌گردد. در شکل ۱ ارکان ساختاری توسعه تکنولوژی و تعامل این نظام‌ها با یکدیگر نشان داده شده‌اند.

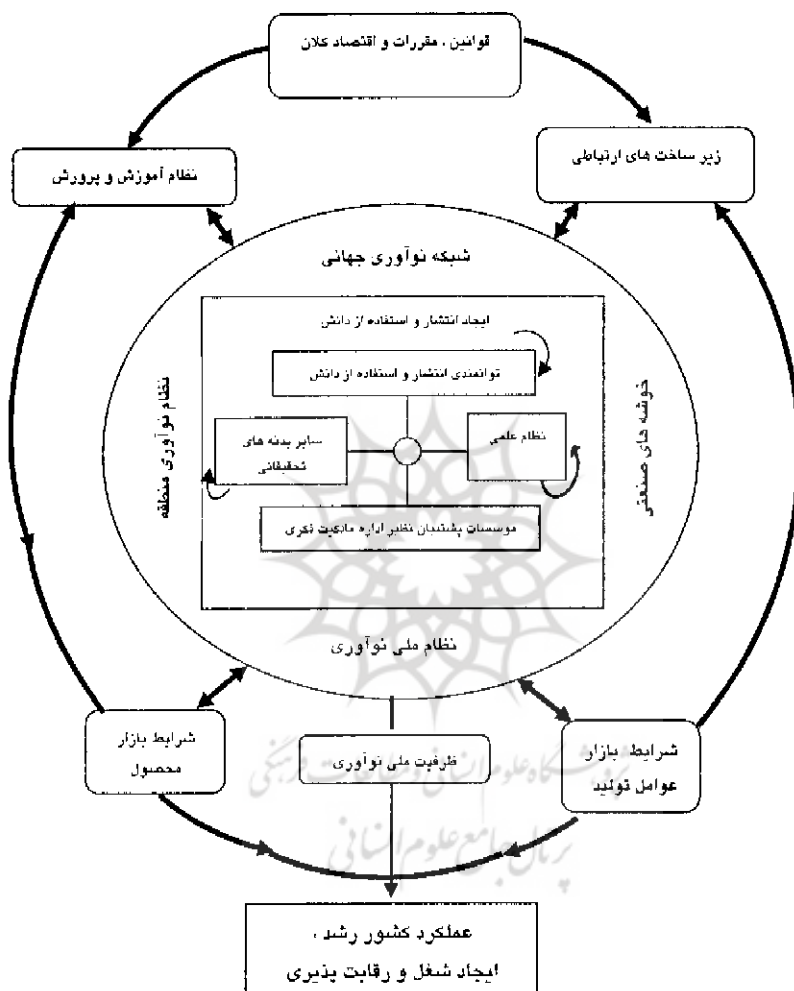
شکل ۱- ارکان ساختاری توسعه تکنولوژی

در همین راستا، از آغاز دهه ۹۰ میلادی، بسیاری از صاحب‌بنظران و نظریه‌پردازان حوزه توسعه تکنولوژی، چارچوب جدیدی را برای فراهم آمدن زمینه‌های لازم توسعه تکنولوژی در کشورها بنیان نهادند که از آن در ادبیات

مدیریت تکنولوژی به سیستم ملی نوآوری^۱ یاد می‌شود. مفهوم سیستم ملی نوآوری بر این اصل استوار است که شناسایی، پیوند و تعامل اجزای درگیر در نوآوری، کلید توسعه تکنولوژی می‌باشد و عملکرد نوآورانه هر کشور تا حدود زیادی به نحوه ارتباط و بکارگیری اجزا این سیستم بستگی دارد. شکل ۲ نشان دهنده یک مدل مفهومی از سیستم ملی نوآوری می‌باشد. در واقع سیستم ملی نوآوری شامل شبکه‌ای از موسسات دولتی و خصوصی که فعالیت‌ها و تعاملات آنها باعث شکل‌گیری، اصلاح و انتشار تکنولوژی می‌شود^۲ می‌باشد.

^۱ -National Innovation System

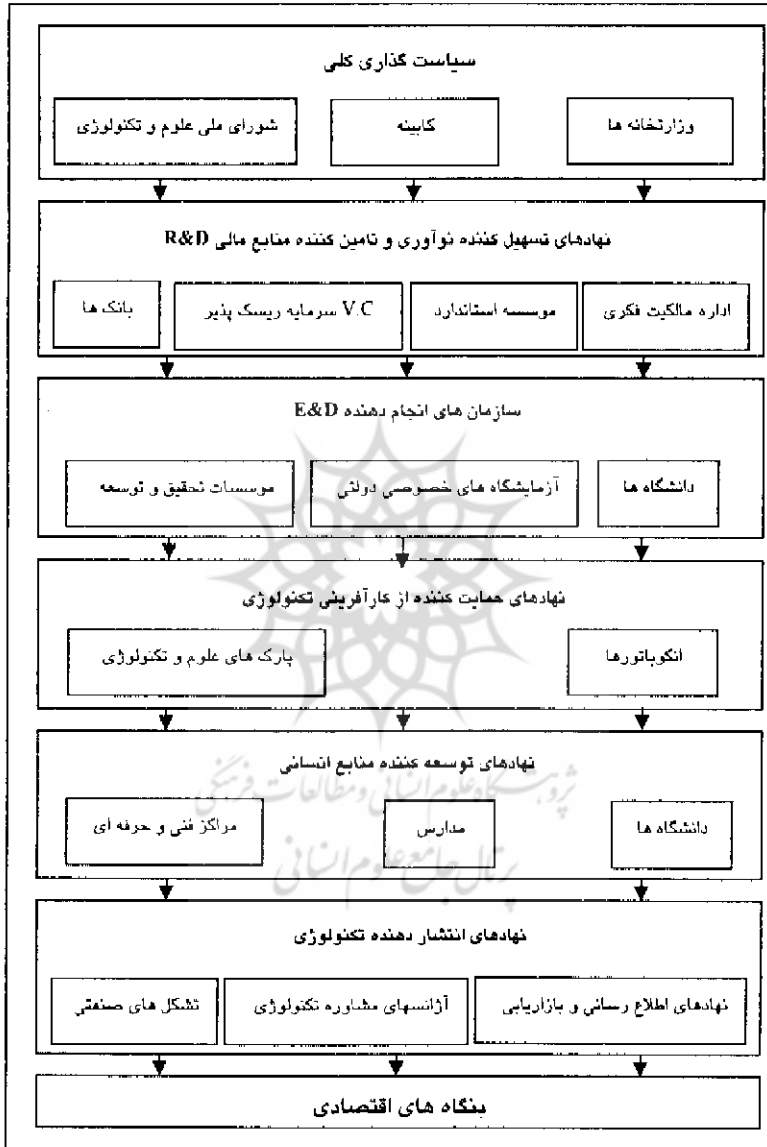
شکل ۲ - مدل مفهومی سیستم ملی نوآوری

سیستم ملی نوآوری دارای کارکردهای مختلفی می‌باشد که هر یک از این کارکردها از طریق نهادهایی که در این سیستم در تعامل با یکدیگر قرار دارند، صورت می‌پذیرد. OECD در گزارش‌های خود در سال ۱۹۹۹، با انجام یک نگاهت

نهادی^۱ از سازمان‌ها و نهادهای متعامل در سیستم ملی نوآوری در کشورهای مختلف، نگاهت نهادی مطرح شده در شکل ۳ را از سیستم ملی نوآوری در سطح یک کشور ارایه داد که در آن نظام مالکیت فکری یکی از اجزای این سیستم و به عنوان نهادی پشتیبان مطرح شده است.

^۱ -Institutional Mapping

شکل ۳ - نگاشت نهادی سیستم ملی نوآوری

همانگونه که در شکل ۳ نیز مشخص می‌باشد ، نظام مالکیت فکری در سیستم ملی نوآوری به‌عنوان یکی از نهادهای تسهیل‌کننده نوآوری مطرح است . بنابراین در ادامه به تشریح مفاهیم مرتبط با حقوق مالکیت فکری پرداخته می‌شود.

حقوق مالکیت فکری در معنای وسیع کلمه عبارتست از حقوق ناشی از آفرینش‌ها و خلاقیت‌های فکری در زمینه‌های علمی ، صنعتی ، ادبی و هنری که از راه دانش ، هنر یا ابتکار آفریننده آن پدید می‌آید و هدف از حمایت از این حقوق ، تشویق و ترغیب ایجاد آفرینش‌های فکری و آزادسازی دسترسی به آنها با هدف توسعه اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی و بهبود زندگی بشر است . مالکیت فکری از دو رکن مالکیت صنعتی^۱ و مالکیت ادبی و هنری (حق نسخه‌برداری) تشکیل شده است . مصادیق مختلف مالکیت صنعتی شامل حق اختراع ، طرح‌های صنعتی ، اسامی و علائم تجاری، نشانه‌های جغرافیایی (مشخصات منشاء) ، مدل‌های مفید و طرح‌های ساخت مدارهای یکپارچه است .

قانون ثبت علائم و اختراعات ایران در سال ۱۳۱۰ به تصویب مجلس شورای ملی رسیده است . این قانون ، امور حقوقی و ثبتی مالکیت صنعتی را به اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی که یکی از ادارات زیر مجموعه سازمان ثبت اسناد و املاک کشور می‌باشد ، واگذار نموده است . این اداره از دو واحد ثبت علائم تجاری و اختراعات تشکیل شده است که به تازگی مرکز اطلاع‌رسانی نیز در این اداره در شرف تاسیس می‌باشد .

کشور علی‌رغم داشتن استعدادهای فراوان و نیروهای خلاق و نوآور ، در سال‌های گذشته در عرصه خلق دارایی‌های مالکیت فکری بسیار ضعیف عمل کرده است ، به طوریکه کل تقاضا نامه‌های ثبت داخلی واصل شده در اداره مالکیت صنعتی بین سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۲ میلادی ، ۲۷۱۴ مورد می‌باشد که در مقایسه با

1 -Industrial Property

2 -Copy right

آمارهای جهانی رقم بسیار ناچیزی می‌باشد. دلایل متعددی در خصوص ضعف خلق دارایی‌های مالکیت فکری در کشورمان وجود دارد که یکی از مهمترین آنها عدم توجه برنامه‌های توسعه کشور به این مهم می‌باشد.

در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور هیچ استراتژی خاصی جهت ارتقاء نظام مالکیت فکری وجود ندارد و در این راه تنها سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در سال‌های اخیر فعالیت‌های بسیاری را جهت شناساندن حقوق مالکیت فکری به دولتمردان و نهادهای مختلف فعال در کشور انجام داده است و با تشکیل کمیته عالی هماهنگی حمایت از حقوق مالکیت فکری، کمیته حقوق مالکیت فکری و کمیته دانش سنتی متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های مختلف، استادان، محققان و خبرگان امر سعی در بررسی مسائل مختلف مربوط به مالکیت فکری در کشور نموده است.

با این حال تحقیقات صورت گرفته در خصوص میزان شناخت واحدهای صنعتی از مفهوم مالکیت صنعتی و میزان شناخت اداره مالکیت صنعتی و قوانین مربوط به حمایت از حقوق مالکیت فکری نشان می‌دهد که این شناخت پایین‌تر از حد متوسط بوده و بسیاری از شرکت‌ها (۹۸٪ از شرکت‌های حاضر در نمونه آماری) هیچ اختراعی را به ثبت نرسانده بودند. در همین راستا و به منظور مطالعه و مقایسه نظام مالکیت صنعتی ایران با سایر کشورها، مطالعه تطبیقی با سه کشور صنعتی، تازه صنعتی شده و درحال توسعه صورت گرفت.

مطالعه تطبیقی

از آنجا که مالکیت صنعتی نقش بسیار بیشتر در توسعه تکنولوژیکی جوامع مختلف بازی می‌نماید، دولت‌ها نظام حمایت از مالکیت صنعتی را جهت حفاظت و تجاری سازی این نوع از دارایی‌های مالکیت فکری در کشور متبوع خود طرح‌ریزی

نموده‌اند که در این طرح تحقیقی نظام حمایت از مالکیت صنعتی در سه کشور ژاپن ، کره جنوبی و چین جهت انجام مطالعه تطبیقی و مقایسه با اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی ایران (به عنوان متولی حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در ایران) انتخاب گردید .

جدول ۱ - نشان دهنده موارد مورد مقایسه ، در نظام مالکیت صنعتی این سه کشور با نظام مالکیت صنعتی ایران می‌باشد .

جدول ۱ - ماتریس مطالعه تطبیقی نظام مالکیت فکری کشورهای ژاپن ، کره جنوبی ، چین و ایران

کشور	ژاپن	کره جنوبی	چین	ایران
موارد مورد مقایسه				
الف) استراتژی های و سیاست ها				
۱ استراتژی های و سیاست های کلان حمایت از IPR				
•	دارد	دارد	در مورد برخی از مصداق مالکیت فکری دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	-	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	دارد
•	دارد	دارد	دارد	دارد
•	دارد	دارد	دارد	دارد
•	دارد	دارد	دارد	دارد
•	دارد	دارد	دارد	در دست تدوین و اجرا
۲ ابتیاراتی ها و سیاست های خاص حمایت از IPR				
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد
•	دارد	دارد	دارد	ندارد

جدول ۱- ماتریس مطالعه تطبیقی نظام مالکیت فکری کشورهای ژاپن، کره جنوبی، چین و ایران

ادامه جدول ۱ - ماتریس مطالعه تطبیقی نظام مالکیت فکری کشورهای ژاپن، کره جنوبی، چین و ایران

کشور	ژاپن	کره جنوبی	چین	ایران	موارد مورد مقایسه
	دارد	عضو	ندارد	ندارد	• سیاست های خاص جهت تشویق زنان در جهت افزایش روحیه اختراع و نوآوری در این کشور از جامعه
		عضو			ب) عضویت در کنوانسیون های بین المللی
	عضو (۱۸۸۵)	عضو	عضو (۱۹۸۵)	عضو (۱۹۵۸)	• (سالم عضویت) پاریس
	عضو		عضو (۱۹۸۸)	عضو (۲۰۰۲)	• (سالم عضویت) مادرید
	عضو	عضو	عضو (۱۹۹۲)	عدم عضویت	• (سالم عضویت) برن
	عضو	عضو	عضو (۱۹۹۲)	عدم عضویت	• (سالم عضویت) PCT
	عضو (۱۹۸۳)	عضو			
	عضو (۱۹۸۷)	عضو (۱۹۸۸)	عضو	عضو (۲۰۰۱)	• (سالم عضویت) WIPO
					ج) چارچوب سازمانی اداره مالکیت صنعتی
	دارد	دارد	دارد	ندارد	۱ ساز و کارهای درون سازمانی
					• سیستم جامع اسوزش و تسهیل تجاری انسانی
					• مشخص در زمینه IPR
					• زیرساخت های لازم در زمینه ضروری اطلاعات
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• طبقه بندی و تفکیک وظایف پرسنل
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• نشریه تخصصی جهت اطلاع رسانای پیرامون معادیل مالکیت صنعتی
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• پروسیسه اختصاصی جهت کمک به مخترعین و مستفیدین
	پروسیه	پروسیه	پروسیه	پروسیه	• نمونه بررسی اختراعات ترویج شده
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• واحد مشوره به بنگاه های اقتصادی و مخترعان در مورد نحوه حمایت از دارایی های مالکیت فکری
					• نحوه برپه بندی
	متمرکز در اداره مالکیت صنعتی	متمرکز در اداره مالکیت صنعتی	متمرکز در اداره مالکیت صنعتی	متمرکز (توسط معاونت اداری و مالی سازمان ثبت و اسناد و املاک)	
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• سایت الکترونیکی اداره مالکیت صنعتی
					۲ ساز و کارهای بیرون سازمان
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• ارتباط مستقیم با موسسات تحقیقاتی و دانشگاه ها
	دارد	دارد	دارد	ندارد	• ارتباط با NGO (نظیر انجمن مخترعان و تشکل های صنعتی و علمی)

ادامه جدول ۱ - ماتریس مطالعه تطبیقی نظام مالکیت فکری کشورهای ژاپن، کره جنوبی، چین و ایران

کشور	ژاپن	کره جنوبی	چین	ایران
موارد مورد مقایسه				
• ارتقاء باسازمن ها و نهادهای بین المللی	دارد	دارد	دارد	دارد
• انتشار گزارش های سالانه در زمینه کلیه فعالیت های تجاری - حقوقی پذیرفته در اداره مالکیت صنعتی و اولیه امار و ارقام مصدق مختلف مالکیت صنعتی جهت اطلاع تصمیم گیران و عموم مردم	دارد	دارد	دارد	ندارد
• برنامه ریزی جدی در خصوص برکناری سبناهارا و کنفرانس های ملی و منطقه ای در زمینه مالکیت فکری	دارد	دارد	دارد	فا حدود وجود دارد
تعداد مقاضیان ثبت اختراع از اتباع داخل کشور	۲۸۷۳۴۲	۷۳۸۳۶	۲۵۲۲۴	۴۱۰
۱) سال ۲۰۰۰				
۲) سال ۲۰۰۱	۲۸۸۱۸۷	۷۲۷۱۴	۲۳۸۵	۵۲۹
۳) سال ۲۰۰۲	-	۷۳۵۲۸	۵۵۲۸	۴۲۰
• کشور تعداد اختراعات به ثبت رسیده توسط اتباع داخلی	۱۱۲۲۴۹	۲۲۲۴۲	۶۱۷۷	۲۴۱
۱) سال ۲۰۰۰				
۲) سال ۲۰۰۱	۱۰۰۳۷۵	۲۱۸۲۳	۵۳۸۵	۵۲۹
۳) سال ۲۰۰۲	-	۲۰۰۶۸	۵۵۲۸	۴۲۰
• و تعداد مقاضیان ثبت غایب تجاری از اتباع داخل کشور	۱۱۲۲۴۹	۹۰۰۹۶	-	۹۱۷۲
۱) سال ۲۰۰۰				
۲) سال ۲۰۰۱	۱۰۰۳۵۵	۸۸۰۰۸	-	۹۸۵۸
۳) سال ۲۰۰۲	-	۹۰۰۷۲	-	-
• و تعداد غایب تجاری به ثبت رسیده توسط اتباع داخل کشور	۷۸۴۴۲	۲۴۲۲۲	-	۲۸۵۰
۱) سال ۲۰۰۰				
۲) سال ۲۰۰۱	۷۸۲۲۲	۲۳۸۷۲	-	۲۵۲۷
۳) سال ۲۰۰۲	-	۲۴۶۷۲	-	-

مقایسه و تحلیل وضعیت موجود نظام مالکیت فکری در ایران

مطالعه و مقایسه اداره مالکیت صنعتی ایران با ادارات مشابه خود در سه کشور ژاپن، کره جنوبی و چین نشان داد که علی‌رغم اینکه این اداره داری توانمندی‌های زیادی می‌باشد، اما به دلیل آنکه در قانون فقط امور ثبتی و حقوقی در زمره وظایف این اداره قرار داده شده است، این اداره نمی‌تواند از لحاظ سیاست‌گذاری، ساختاری و قانونی اقدامات مشابهی نظیر ادارات مذکور داشته باشد.

در بعد سیاستگذاری، استراتژی‌های کلان توسعه تکنولوژی در ایران نامشخص می‌باشد و در همین راستا هیچ استراتژی مشخصی جهت ارتقا و حمایت از دارایی‌های فکری در کشور تدوین نشده است. این در حالی است که دو کشور ژاپن و کره جنوبی استراتژی‌ها و اهداف بلندمدتی را جهت ارتقاء کلیه مصادیق مالکیت فکری در کشورهای خود تدوین نموده‌اند و کشور چین نیز در سال‌های اخیر تلاش‌های فراوانی در خصوص تدوین چنین استراتژیی نموده است.

علاوه بر این، جایگاه نظام مالکیت فکری ایران در سیستم ملی نوآوری کشور مشخص نیست و اداره مالکیت صنعتی ارتباط ارگانیک و سازماندهی شده‌ای با بسیاری از نهادهای متعامل (از جمله دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و واحدهای صنعتی) در این سیستم ندارد. در حالی که مطالعه کشورهای فوق نشان داد که تعامل ادارات مالکیت صنعتی با نهادهای مختلف در سیستم ملی نوآوری این کشورها به وضوح طراحی شده است.

همچنین این سه کشور سیاست‌های خاصی را جهت خلق و حمایت از دارایی‌های در کشورهای متبوع خود طرح‌ریزی نموده‌اند که از آنها می‌توان به کمک به ارتقاء خلق و نوآوری در سطح شرکت‌های کوچک و متوسط^۱، آموزش مهندسان در خصوص مسایل مرتبط با ثبت اختراع، رایز مشاوره به شرکت‌های کوچک و متوسط در خصوص حفاظت از دارایی‌های مالکیت فکریشان، انتشار تکنولوژی‌های به ثبت رسیده در سطح صنایع کشور، اطلاع‌رسانی و انتشار اطلاعات اختراعات به ثبت رسیده، برگزاری نمایشگاه‌های فروش حق امتیاز اختراعات به ثبت رسیده، تدارک برنامه‌های آموزشی برای آشنایی دانش‌آموزان، دانشجویان و صاحبان صنایع با مقوله مالکیت فکری و برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های مختلف در طول سال در زمینه مالکیت فکری اشاره کرد. اما بررسی‌های صورت گرفته نشان

1 - Small and Medium Enterprises (SMEs)

می‌دهد که در کشور ما کمتر چنین برنامه‌ها و سیاست‌های خاصی در جهت خلق، حمایت و ارتقا سطح دارایی‌های مالکیت فکری وجود دارد.

از سوی دیگر، اداره مالکیت صنعتی ایران فاقد واحد امور برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی و یک سیستم جامع آموزشی و تامین نیروی انسانی متخصص می‌باشد. علاوه بر این، این اداره فاقد سایت الکترونیک و مجله اختصاصی جهت انتشار اطلاعات مربوط به مصادیق مختلف مالکیت صنعتی می‌باشد. این در حالی است که ادارات مالکیت صنعتی در هر سه کشور اشاره شده در بالا دارای ساختار سازمانی بسیار منسجم بوده و در زمینه انتشار اطلاعات حقوق مالکیت فکری به طرق مختلف بسیار فعال عمل می‌نمایند.

نتیجه‌گیری و آرایه راهکارهای بهبود نظام مالکیت فکری ایران

این مطالعه نشان داد که شاخص‌های مختلف مالکیت صنعتی در ایران نسبت به بسیاری از کشورهای جهان در وضعیت نامطلوبی به سر می‌برد و مشکلات ساختاری مختلفی در اداره مالکیت صنعتی ایران وجود دارد. علاوه بر این مشخص شد که در کشورمان در زمینه ارتقاء سطح مالکیت فکری و توسعه تکنولوژی، برنامه مدونی حداقل تا پایان برنامه ۵ ساله سوم توسعه طرح‌ریزی نشده است.

با این حال، همین پژوهش نشان داد که در سال‌های اخیر توجه مسئولان عالی رتبه کشور در زمینه اهمیت مالکیت فکری در آینده توسعه ایران جلب شده چرا که بعد از نزدیک به ۷۰ سال قانون ثبت اختراعات و علائم تجاری مورد بررسی و بازنگری مجدد قرار گرفته است و زمینه‌های پیوستن ایران به بسیاری از کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق مالکیت فکری پدید آمده و سه کمیته جهت بررسی مصادیق مختلف مالکیت فکری در کشور تعیین شده‌اند.

در همین راستا و به منظور بهبود نظام مالکیت فکری ایران در جهت توسعه تکنولوژیکی کشور، راهکارهای اجرایی زیر پیشنهاد می‌گردد:

الف - مشخص شدن نقش ، جایگاه و کارکردهای نظام مالکیت فکری در سیستم ملی نوآوری ایران : به منظور کارآمدتر شدن و نحوه تعامل نظام مالکیت فکری ایران با نهاده و سازمان‌های فعال در سیستم ملی نوآوری ایران می‌باید جایگاه و کارکردهای نظام مالکیت فکری در جهت خلق، حمایت و تجاری سازی دارایی‌های مالکیت فکری در سیستم ملی نوآوری کشور مشخص شود .

ب) تدوین استراتژی جامع نظام حمایت از مالکیت فکری : به نظر می‌رسد به منظور فراهم آمدن زمینه‌های لازم جهت رشد و توسعه کلیه مصادیق مالکیت فکری که باید استراتژی جامعی پیرامون حمایت از مالکیت فکری در برنامه‌های آتی توسعه کشور تدوین شود که در برگزیده موارد ذیل باشد :

- سیاست‌های کلان کشور در خصوص نحوه انتشار اطلاعات کلیه مصادیق مالکیت فکری

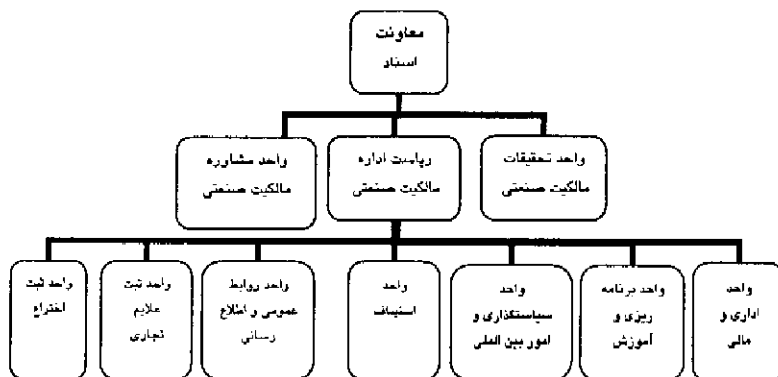
- سیاست‌های کلان کشور در زمینه تشویق و ارج نهادن به تلاش‌های صورت گرفته توسط مخترعان و مبتکران در خلق دارایی‌های مالکیت فکری
- سیاست‌های کلان کشور مورد نحوه همکاری و مشارکت با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی نظیر سازمان جهانی مالکیت فکری و سازمان تجارت جهانی

- سیاست‌های کلان کشور درخصوص تدوین قوانین ، متناسب با روندهای توسعه قوانین مالکیت فکری در سطح بین‌المللی و نحوه اجرای آنها توسط نظام قضایی کشور

ج) طراحی و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی خاص در خصوص توسعه و ارتقاء دارایی‌های مالکیت فکری در کشور. این کار از طریق موارد زیر صورت می‌گیرد :

- تدوین برنامه‌های خاص جهت حمایت مادی و معنوی از مخترعین و نوآوران کشور

- ارایه کمک‌های تخصصی از سوی دولت به دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی جهت تجاری سازی ایده‌ها و اختراعاتشان
 - تدوین برنامه‌های مناسب جهت اطلاع‌رسانی به صاحبان صنایع کشور در زمینه اهمیت مالکیت فکری در هزار سوم
 - تاسیس بازارها و نمایشگاه‌های تخصصی جهت ارایه و فروش حق امتیاز اختراعات به ثبت رسیده
 - تاسیس یک دفتر مشاوره و اطلاع‌رسانی در زمینه حقوق مالکیت صنعتی در دانشگاه‌های مهندسی کشور
 - تدوین برنامه‌های خاص جهت کمک به شرکت‌های کوچک و متوسط جهت تجاری سازی و حفاظت از دارایی‌های مالکیت فکری خود
 - تدوین برنامه‌های آموزشی و تخصصی به مهندسان ایرانی جهت فراگیری مسایل حقوقی مالکیت فکری
- د) تغییر و اصلاح ساختار سازمانی اداره مالکیت صنعتی : بعد از بررسی‌ها و مطالعات صورت گرفته در ساختار سازمانی اداره مالکیت صنعتی ، پیشنهاد می‌شود که اداره مالکیت صنعتی در کوتاه مدت از اداره ثبت شرکت‌ها تفکیک شده و دارای ساختار سازمانی تشریح شده در شکل ۴ گردد .

با این حال در بلند مدت پیشنهاد می‌گردد تا یک شورای سیاستگذاری در خصوص مالکیت فکری زیر نظر قوای مقننه و مجریه تشکیل شده و سازمانی مستقل تحت عنوان "اداره مالکیت فکری ایران" تاسیس گردد تا در این اداره به کلیه امور مربوط به خلق، حمایت و تجاری سازی دارایی‌های مالکیت فکری به صورت متمرکز رسیدگی شود.

منابع و ماخذ

منابع فارسی

- ۱- گودرزی، مهدی (۱۳۸۲)، " بررسی وضعیت نظام مالکیت فکری ایران و ارائه راهکارهای بهبود آن در جهت توسعه تکنولوژیک کشور "، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حسابداری و مدیریت علامه طباطبایی، تهران .
- ۲- ارگاس، هنری (۱۳۷۷)، " بررسی تطبیقی سیاست‌های کلان تکنولوژی و نظام‌های پژوهشی - آموزشی در کشورهای عمده صنعتی "، مترجمان: مهرداد تقوی گیلانی و عقیل ملکی فر، موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاع .
- ۳- نوروزی، علیرضا (۱۳۸۱)، " حقوق مالکیت فکری، حق مولف و مالکیت صنعتی "، نشر چاپار، تهران .
- ۴- ستوده تهرانی، حسین (۱۳۷۷)، " حقوق تجارت (جلد اول) "، دادگستر، تهران .

منابع لاتین

1. Ergas, Henry (1984): " Why Do Same Countries Innovative More Than Others ? " CEPS , Paper No.5.
2. Pavitt, K. (1983): "Industrial Policy and Innovation " , London , Trade Policy Research Center .
3. Freeman , C. (1987): " Technology and Economic Performance : Lessons From Japan " .
4. OECD, (1999): " Managing National Innovation Systems " , Organization For Economic Cooperation and Development .
5. Available by : <http://www.wipo.int>
6. Available by : <http://jpo.org>
7. www8.cao.go.jp/cstp/English/administration.pdf

8. www.kipo.go.kr
9. www.most.go.kr
10. www.sipo.gov.cn
11. www.chinaembassy.org.nz/eg/35206.html
12. www.most.gov.cn

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی